

บทที่ 2

แนวคิด และหลักการในการบำบัดน้ำเสียภายในสถานพยาบาล

การบำบัดน้ำเสียเป็นการจัดการสิ่งแวดล้อมวิธีหนึ่งที่จะช่วยเยียวยาให้สิ่งแวดล้อมนั้นกลับสู่สภาพเดิม โดยได้มีการนำแนวคิดและหลักการระหว่างประเทศ ต่างประเทศและของประเทศไทยนำมาบังคับใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นดังนี้

แนวความคิดและหลักการในการบำบัดน้ำเสียระหว่างประเทศ

แนวคิดและหลักการระหว่างประเทศที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความเกี่ยวข้องกับการบำบัดน้ำเสียซึ่งเป็นการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้น เมื่อกล่าวถึงสิ่งแวดล้อมก็จะต้องกล่าวถึงการจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management) ซึ่งมีแนวคิดมาจากการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นจากการที่โลกมีการพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้งซึ่งการพัฒนาดังกล่าวเกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ซึ่งแนวคิดดังกล่าวจะได้กล่าวต่อไป (พรชัย คำนวณวิวัฒน์, 2550, หน้า 85)

1. ข้อตกลงกรุงสต็อกโฮล์ม

กฎหมายระหว่างประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยกฎหมายระหว่างประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ได้มีการกล่าวถึงคำว่า “สิ่งแวดล้อม” แต่พยายามหลีกเลี่ยงการให้คำจำกัดความของคำว่าสิ่งแวดล้อม

ปฏิญญากรุงสต็อกโฮล์มว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ค.ศ. 1972 กล่าวถึง “สิ่งแวดล้อม” ว่า ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่ยังรวมถึงสิ่งที่มนุษย์อีกด้วย โดยทั้งสองสิ่งต้องเกื้อกูลกันให้มนุษย์สามารถดำรงชีพทางกายภาพ และพัฒนาสติปัญญา ศีลธรรม สังคม และจิตวิญญาณได้

แนวความคิดพื้นฐานของการคุ้มครอง และการรักษาสิ่งแวดล้อม คือแนวความคิดที่ถือว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลางของสิ่งแวดล้อม (Anthropocentric Approach) และแนวความคิดที่ถือว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม (Ecocentric Approach)

1.1 แนวความคิดที่ถือว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลางของสิ่งแวดล้อม (Anthropocentric Approach)

แนวความคิดนี้ได้รับการรับรองเป็นครั้งแรกในปฏิญญากรุงสต็อกโฮล์มว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ค.ศ. 1972 การคุ้มครองและการรักษาสิ่งแวดล้อมตามแนวความคิดนี้ เป็นไปเพื่อประโยชน์ของมนุษย์และโดยมนุษย์นั่นเอง เนื่องจากมนุษย์อยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์ทำขึ้น ดังนั้น การคุ้มครองและการรักษาสิ่งแวดล้อมจึงเป็นไปเพื่อสวัสดิภาพของมนุษย์ในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม เป็นต้น

การแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของโลกตามแนวความคิดที่ถือว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลางของสิ่งแวดล้อมนี้ ก็คือการร่วมมือกันของมวลมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในที่ต่างๆ ของโลก แม้ว่าความร่วมมือดังกล่าวยังไม่เป็นผลสมบูรณ์อันเนื่องมาจากข้อจำกัดของปัจจัยต่างๆ ก็ตาม ปฏิญญากรุงสต็อกโฮล์ม ไม่ได้มีสถานะเป็นสนธิสัญญาที่จะผูกพันรัฐต่างๆ แต่รัฐและองค์การระหว่างประเทศต่างๆ จำนวนมากที่ได้เข้าประชุมต่างก็ได้ให้ฉันทามติ (Consensus)

ต่อมาแนวความคิดในเรื่องนี้ ได้รับการยืนยันในภาพรวมอีกครั้งจากปฏิญญากรุงริโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ค.ศ. 1992 ที่ได้บัญญัติว่า “มนุษย์เป็นศูนย์กลางความห่วงใยสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน...”

โดยสรุป แนวความคิดที่ถือว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลางของสิ่งแวดล้อมดังกล่าวนี้ เน้นที่สถานะทางกฎหมายของมนุษย์ในฐานะที่เป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมาย (Subject of law) และสรรพสิ่งทั้งหมดรวมทั้งสิ่งแวดล้อมเป็นเพียงวัตถุแห่งสิทธิ (Object of law) เท่านั้น

1.2 แนวความคิดที่ถือว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม (Eco-centric Approach)

แนวความคิดนี้ถือว่ามนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับพืช สัตว์ และสิ่งอื่นๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นสิ่งแวดล้อม ดังนั้น มนุษย์จึงไม่มีอำนาจเด็ดขาดที่จะกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อประโยชน์ของมนุษย์เพียงฝ่ายเดียว ตามแนวความคิดนี้มนุษย์มีหน้าที่ต้องคุ้มครองและรักษาสิ่งแวดล้อมไว้ตลอดเวลาเพื่อให้สิ่งแวดล้อมยังคงมีอยู่ต่อไปเพื่อประโยชน์ของสิ่งแวดล้อมในอนาคต เพราะฉะนั้น สิ่งแวดล้อมจึงถือว่าเป็นศูนย์กลางตามแนวความคิดนี้ แทนที่จะให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางแต่เพียงฝ่ายเดียว การกระทำของมนุษย์จึงควรสอดคล้องกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมและไม่กระทบกระเทือนต่อสิ่งแวดล้อม (ภาคินี ชูอรุณ, 2549, หน้า 36)

แนวความคิดที่ถือว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมนี้ ได้รับการรับรองโดยปรากฏอยู่ในกฎบัตรโลกเพื่อธรรมชาติ ค.ศ. 1982 ว่า

1) มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติโดยชีวิตย่อมขึ้นอยู่กับการทำงานของระบบธรรมชาติ

2) อารยธรรมมีรากเหง้ามาจากธรรมชาติ

3) ทุกชีวิตมีเอกลักษณ์ของตนเองซึ่งต้องเคารพไม่ว่าสิ่งนั้นจะมีค่าต่อมนุษย์หรือไม่ก็ตาม

4) มนุษย์ต้องดำรงไว้ซึ่งเสถียรภาพ คุณภาพของธรรมชาติ

ตามแนวความคิดนี้ กฎเกณฑ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไม่ถือว่าเป็นกฎเกณฑ์สูงสุดที่ไม่ได้อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์อื่นๆ ของธรรมชาติ ดังนั้น การกระทำทั้งหลายของมนุษย์จึงต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วยเสมอ

โดยสรุป เป้าหมายของแนวความคิดทั้งสองแนวคิดนั้นไม่ได้แตกต่างกัน เพราะตามแนวความคิดทั้งสองนั้นต่างก็เข้าไปเพื่อความอยู่รอดของมนุษย์ เพียงแต่แนวความคิดที่ถือว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาตินั้น ได้ลดความเห็นแก่ตัวเพื่อประโยชน์ที่มากเกินไปจนถึงขนาดที่ขาดความเคารพต่อสิ่งแวดล้อมลงเท่านั้น

2. แนวคิดสากลของผลกระทบจากการบำบัดน้ำเสียไม่ถูกวิธี

การบำบัดน้ำเสียที่ไม่ถูกวิธีก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบต่างๆตามมาอย่างมากมาย โดยเฉพาะการบำบัดน้ำเสียของสถานพยาบาลซึ่งล้วนเป็นน้ำเสียที่รวมไปด้วยเชื้อโรคที่ร้ายแรงปะปนอยู่เป็นจำนวนมากกว่าน้ำเสียจากภาคชุมชน หากจัดการไม่ถูกวิธีก็จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อด้านต่างๆดังต่อไปนี้

2.1 ผลกระทบต่อมนุษย์

อันตรายจากสารพิษในน้ำที่มาจาก การบำบัดน้ำเสียไม่ถูกวิธีก่อให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตของมนุษย์มากมายหลายด้าน

ด้านสุขอนามัยต่อชีวิตและร่างกาย เนื่องจากสารพิษที่ปะปนอยู่ในน้ำนั้น เป็น สารพิษที่ร้ายแรงมากดังที่กล่าวไว้แล้วในตอนต้น เมื่อมนุษย์ได้สัมผัสกับน้ำและเชื้อโรคต่างๆ ก็จะทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขอนามัยและชีวิตของมนุษย์

ด้านก่อให้เกิดเหตุเดือดร้อนรำคาญที่ต้องทนกับสภาวะที่สกปรกปนเปื้อนไปด้วยสารพิษนานาชนิด

ด้านการใช้น้ำในการอุปโภคบริโภค ประชาชนไม่สามารถใช้น้ำจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติในการอุปโภคบริโภคได้โดยตรง ทำให้เกิดสภาวะการขาดแคลนน้ำในการอุปโภคบริโภคเกิดขึ้นในปัจจุบัน

2.2 ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่างๆที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์ได้ทำขึ้น ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าปัญหาจากการบำบัดน้ำเสียไม่ถูกต้องหรือไม่ถูกวิธีนั้น ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในทุกๆด้าน เนื่องจาก ปัญหาน้ำเสียนี้สามารถส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมไปยังสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวเราซึ่งที่รวมเรียกว่าสิ่งแวดล้อม

2.3 ผลกระทบด้านสาธารณสุข

ก่อให้เกิดปัญหาในด้านการพัฒนาด้านการสาธารณสุข การจัดการองค์การภายในของกระทรวงสาธารณสุข ความปลอดภัยตามมาตรฐานที่กำหนด น้ำเสียที่มีเชื้อโรคและ สารพิษเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำและสุขภาพอนามัยของประชาชน ก่อให้เกิดโรคระบาดหลายชนิด เช่น อหิวาตกโรค ไข้ไทฟอยด์ โรคบิด, น้ำเสียที่มีการปนเปื้อนของโลหะหนัก เช่นปรอท แคดเมียม ตะกั่ว ก่อให้เกิดโรคร้ายแรงซึ่งมีผลในการทำลายระบบประสาทและระบบหมุนเวียนโลหิต, น้ำเสียที่มีกลิ่นเหม็นขาดออกซิเจนทำให้ผู้อยู่ในบริเวณแหล่งน้ำที่มีน้ำเสียจำต้องหายใจเอาอากาศไม่บริสุทธิ์เข้าไป ทำให้ร่างกายไม่สมบูรณ์แข็งแรง อีกทั้งกลิ่นเหม็นของน้ำเสียยังก่อให้เกิดความรำคาญ และบั่นทอนสุขภาพ ผู้ที่ใช้น้ำในแหล่งน้ำที่มีน้ำเสียในการอุปโภคบริโภคอาจมีอาการท้องเสีย ท้องร่วง เป็นผื่นตามผิวหนัง เป็นต้น (สุมลรัตน์ นาคพานิช, 2548, หน้า 11)

2.4 ผลกระทบด้านเกษตรกรรม

ในภาคเกษตรกรรม น้ำเป็นปัจจัยในการผลิต ภาคเกษตรกรรมเราต้องใช้น้ำในการผลิต ถ้าสถานพยาบาลไม่ทำการบำบัดน้ำเสียให้ถูกวิธีตามที่มาตรฐานกำหนด ต่อมาเมื่อภาคเกษตรกรรมนำไปใช้ก็จะทำให้เกิดปัญหาขึ้นมากมาย เช่น น้ำนี้ไม่สามารถนำไปใช้ได้เนื่องจากเป็นน้ำที่ปนเปื้อนไปด้วยเชื้อโรคและสารพิษที่อันตราย เช่น ส่งผลกระทบต่อภาคการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น น้ำเสียที่มีสารพิษปะปนอยู่ย่อมไม่เหมาะที่จะใช้ในการเพาะปลูก เพราะสารเคมีที่เป็นพิษบางชนิดจะไปสะสมอยู่ในดิน อาจเปลี่ยนสภาวะดินในบริเวณนั้นให้มีสภาพเป็นกรดหรือเบสไม่เหมาะกับการเจริญเติบโตของพืช นอกจากนี้ยังสะสมเพิ่มปริมาณอยู่ในห่วงโซ่ตามลำดับขั้นของการถ่ายทอดในห่วงโซ่อาหารทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิต (สุมลรัตน์ นาคพานิช, 2548, หน้า 12)

2.5 ผลกระทบด้านระบบนิเวศ

ในระบบนิเวศ สิ่งมีชีวิตทุกชนิดต้องมีการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีการพึ่งพาอาศัยกัน และกันไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม เมื่อสิ่งมีชีวิตในแหล่งน้ำที่เน่าเสียได้รับความ

กระทบกระเทือน ก็จะส่งผลไปยังสิ่งมีชีวิตทั้งทางบกและทางอากาศ เนื่องมาจากสิ่งมีชีวิตทุกชีวิตในระบบนิเวศนั้นมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ต่อกัน และยังทำให้สมดุลของธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป

2.6 ผลกระทบด้านประมง

ในการประกอบอาชีพการประมงนั้น น้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการทำประมงการประมงต้องการน้ำที่ปลอดภัยไร้สารพิษเจือปน ต้องเป็นน้ำที่ไม่อยู่ในสภาวะเน่าเสีย เมื่อแหล่งน้ำเสื่อมคุณภาพลงเกิดสภาวะน้ำเสีย ปริมาณออกซิเจนในแหล่งน้ำย่อมขาดแคลน มีสารพิษต่างๆ เจือปนอยู่เป็นปัจจัยจำกัดต่อการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำ การสืบพันธุ์ของสัตว์น้ำ ทำให้ปริมาณของสัตว์น้ำลดปริมาณลงไปเรื่อยๆ เนื่องจากสัตว์น้ำไม่สามารถดำรงชีวิตและแพร่พันธุ์ได้ตามธรรมชาติ น้ำเสียที่เกิดจากสารพิษอาจทำให้สัตว์น้ำตายทันที ส่วนน้ำเสียที่เกิดจากการลดค่าของ ออกซิเจนละลายในน้ำจะทำให้พืชและสัตว์น้ำเล็กๆที่เป็นอาหารของปลาและตัวอ่อนของสัตว์น้ำ อื่นๆ ขาดอาหาร สัตว์น้ำเหล่านี้ก็จะตาย เป็นการทำลายสัตว์น้ำอันเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่ายิ่ง ของประเทศไทยและเป็นการทำลายเศรษฐกิจของชาติอีกด้วย (สุมลรัตน์ นาคพานิช, 2548, หน้า 12)

2.7 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

ปัญหานี้ส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจของประเทศไทยเราเป็นอย่างมาก เนื่องจากในด้านเศรษฐกิจนี้ ผู้ลงทุนที่เคยมาลงทุนในประเทศไทยหรือกลุ่มนักลงทุนที่จะเข้ามาลงทุนก็ดี เขาไม่มาลงทุนในประเทศไทยเราเนื่องจากประเทศไทยเราไม่มีกฎหมายส่งเสริมจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงพยาบาล ไม่มีกองทุน ซึ่งทำให้กระทบถึงภาคเศรษฐกิจของประเทศไทยเราเป็นอย่างมาก

2.8 ผลกระทบด้านสังคม

ปัญหาในส่วนที่เกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสียนี้อาจทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ในสังคม เป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อที่อยู่อาศัย กระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันของผู้คนที่อาศัยอยู่ใกล้แหล่งน้ำตามที่ต่างๆ ต่อการอุปโภคบริโภค การประกอบอาชีพต่างๆ ซึ่งต่าง ล้วนเป็นปัญหาทางสังคมทั้งสิ้น

2.9 ผลกระทบด้านทัศนียภาพ

แหล่งน้ำบางแหล่ง เราจะเห็นได้ว่า เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของประชาชน ถ้าแหล่งน้ำนั้นเน่าเสีย หรือส่งกลิ่นเหม็นรบกวนก็จะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวและการพักผ่อนหย่อนใจ เกิดความไม่สุขกายสบายใจ เกิดความรำคาญในสภาวะน้ำเน่า ที่สกปรกปนเปื้อนไปด้วยสารพิษต่างๆ และยังก่อให้เกิดทัศนียภาพที่ไม่สวยงามน่ามอง

จะเห็นได้ว่าผลกระทบในด้านทัศนียภาพนี้ ก็คือ น้ำเสียที่เกิดมาจากการที่สถานพยาบาลบำบัดไม่ถูกวิธีนี้ส่งผลทำให้ทัศนียภาพที่งดงามของเราลดเลือนหายไป ก่อให้เกิดทัศนียภาพที่เสื่อมโทรม ก่อให้เกิดภาพที่ไม่น่ามองต่อนักท่องเที่ยวและผู้คนที่พบเห็นทั่วไป

3. หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter Pays Principle: PPP)

หลักในเรื่องผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย มีแนวคิดที่ว่าผู้ที่ก่อให้เกิดมลพิษนั้นจะต้องเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายอันเกิดจากการบำบัดมลพิษที่ตนได้เป็นผู้ก่อขึ้น ซึ่งส่งผลให้สังคมมีการพัฒนาหลักกฎหมายสิ่งแวดล้อมขึ้นมาเพื่อใช้เป็นหลักการในการจัดการกับสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

สำหรับความจำเป็นที่จะต้องนำหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย มาปรับใช้กับกรณีปัญหาสิ่งแวดล้อมนี้ คำถามเบื้องต้นที่จะต้องตอบให้ชัดเจนก่อนคือ “ทำไมถึงต้องมีหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” และ “ทำไมไม่นำหลักการรูปแบบเดิมที่มีอยู่มาปรับใช้” อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากลักษณะความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากของเสียอันตราย สารปนเปื้อนจากอุตสาหกรรม และกิจกรรมที่ก่ออันตรายต่อสิ่งแวดล้อมจะพบว่า ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีความรุนแรง และมีขอบเขตที่ไม่จำกัด ทำให้หากนำเอาความรับผิดชอบรูปแบบเดิม ที่มีวัตถุประสงค์มุ่งคุ้มครองเฉพาะบุคคล และทรัพย์สินมาปรับใช้กับกรณีปัญหาสิ่งแวดล้อม ก็จะไม่สามารถป้องกัน และแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะ “สิ่งแวดล้อม” ไม่ได้อยู่ในขอบเขตวัตถุประสงค์ที่มีความรับผิดชอบแบบเดิมมุ่งคุ้มครอง ประกอบกับสาเหตุที่สำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการที่มนุษย์แสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากสิ่งแวดล้อม จึงทำให้ต้องใช้กลไกในการแก้ไขปัญหาที่ตรงกับสาเหตุ ซึ่งก็คือ กลไกทางเศรษฐศาสตร์ตามหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายเข้ามาปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

เดิมทีเดียวนั้น สังคมโดยรวมจะเป็นผู้รับภาระในค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการควบคุมมลภาวะที่เกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น โรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำและก่อให้เกิดมลพิษในแม่น้ำ สังคมจะต้องเป็นผู้รับภาระในการบำบัดฟื้นฟูมลภาวะดังกล่าว ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้เกิดคำถามที่เกี่ยวกับความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมว่ามีความถูกต้อง และยุติธรรมเพียงใดที่ผู้ก่อมลพิษได้รับผลประโยชน์ทางธุรกิจของตนท่ามกลางความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และสังคมต้องแบกรับภาระในการบำบัดฟื้นฟูดังกล่าว จากสภาพการณ์และคำถามสังคมตั้งขึ้นเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมนี้เป็นสาเหตุเบื้องหลังสำคัญที่ทำให้หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายปรากฏ (Emerge) ตัวยืน

ประวัติความเป็นมา หลักการ “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” นี้เริ่มปรากฏครั้งแรกในปี ค.ศ. 1972 จากข้อเสนอแนะที่ประชุมองค์การระหว่างประเทศเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (The international Organization for Economic Cooperation and Development: OECD) ที่แนะนำให้ควรนำหลักเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศมาใช้ในการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และต่อมาในปี ค.ศ. 1975 สหภาพยุโรปได้ให้ผนวกหลักการนี้ไว้ในสนธิสัญญาก่อตั้งประชาคมยุโรป (EC Treaty) แต่อย่างไรก็ดี หลักการดังกล่าวนี้ก็ได้รับการใช้อย่างแพร่หลายใน

ประเทศต่าง ๆ อยู่แล้ว แต่ภายใต้ชื่อที่ว่า User Pays Principle โดยในปี ค.ศ.1980 ทางสหรัฐอเมริกา ได้มีการปรับใช้หลักนี้ใน Superfund Program โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูแก้ไขพื้นที่ปนเปื้อนมลพิษ โดยกฎหมายฉบับนี้รู้จักกันแพร่หลายในชื่อว่า Comprehensive Environmental, Response, and Compensation Act: (CERCLA) และต่อมาหลักการนี้ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในข้อตกลงและสนธิสัญญาระหว่างประเทศมากมาย อาทิเช่น ในปี ค.ศ.1992 ในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nations Conference on Environment and Development: UNCED) ซึ่งได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The Rio Declaration on Environment and Development) ในข้อ 16 ให้นำหลักนี้มาใช้บังคับ และในการประชุม UNCED ครั้งเดียวกันนี้ก็ยังได้นำหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายมากำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21)

คำนิยาม

ก) ในที่ประชุมองค์การระหว่างประเทศเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (The international Organization for Economic Cooperation and Development: OECD) ได้กำหนดว่า

“หลักที่จะใช้ในการจัดสรรภาระที่เกี่ยวกับการควบคุมหรือการป้องกันมลภาวะในสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรทางสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เรียกว่า “หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” หลักการนี้หมายถึง ผู้ก่อมลภาวะจะต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการดำเนินมาตรการดังกล่าว ตามข้อกำหนดของหน่วยงานของรัฐ เพื่อที่จะทำให้มั่นใจได้ว่า สภาวะแวดล้อมจะอยู่ในสภาพที่สามารถยอมรับได้ หรืออีกนัยหนึ่ง ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินมาตรการเหล่านี้ควรจะสะท้อนถึงต้นทุนของสินค้าและบริการที่ก่อให้เกิดมลภาวะในกระบวนการผลิต และหรือการบริโภค โดยมาตรการดังกล่าวไม่ควรก่อให้เกิดการบิดเบือนอย่างรุนแรงในการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ”

ข) ในปฏิญญาว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ข้อ 16 ได้กำหนดว่า “หน่วยงานของรัฐควรพยายามส่งเสริมให้มีการคำนึงถึงต้นทุนทางสิ่งแวดล้อม และใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ผู้ก่อมลพิษต้องรับภาระในต้นทุนที่เกี่ยวกับความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะและต้องไม่เป็นการบิดเบือนหลักการที่เกี่ยวข้องกับการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ”

จ) ในประเทศเยอรมันจะใช้คำว่า “หลักผู้ก่อมลพิษต้องรับผิดชอบ” หรือ “Verursacherprinzip” ซึ่งหมายถึง “ผู้ใดก่อมลพิษ ผู้นั้นต้องรับผิดชอบ และในความรับผิดชอบนี้ ไม่ใช่แค่เพียงชดใช้ค่าเสียหายเท่านั้น ยังรวมถึงหน้าที่ในการกำจัดของเสียให้หมดไปด้วย”

องค์ประกอบ แบ่งออกเป็น 2 ประการดังนี้

1) “ผู้ก่อมลพิษ” ตามความหมายเดิมนั้นหมายถึงเฉพาะการก่อมลพิษที่เกิดจากอุตสาหกรรมเท่านั้น แต่ตามหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายนี้ จะมีความหมายที่กว้างกว่า ซึ่งหมายความรวมถึงกิจกรรมใด ๆ ที่มีส่วนทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม มากกว่าที่จะจำกัดเฉพาะกิจกรรมที่มีผลทางตรงเพียงอย่างเดียวเท่านั้น กล่าวคือ ตามหลักนี้ผู้ก่อมลพิษคือ ผู้ก่อมลพิษ (Polluter) คือ บุคคลใดก็ตามที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็ทางตรงหรือทางอ้อม ดังนั้น ผู้ก่อจึงไม่จำกัดอยู่เฉพาะ โรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยของเสียเท่านั้น ยังรวมถึงผู้บริโภคที่ใช้ผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมด้วย

2) “ต้นทุนทางสิ่งแวดล้อม” ที่ผู้ก่อมลพิษต้องรับผิดชอบ โดยจะแบ่งความรับผิดชอบออกเป็นสองส่วน คือ ความรับผิดชอบของผู้ก่อทางตรง และความรับผิดชอบของผู้ก่อทางอ้อม ซึ่งความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นสำหรับผู้ก่อทางอ้อม หรือผู้บริโภคจะเป็นการแบ่งภาระความรับผิดชอบมาจากผู้ก่อทางตรง คือ ต้องรับภาระในต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากสินค้าและบริการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ยกตัวอย่างเช่น ในสินค้าที่ทำด้วยไม้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อป่าไม้ และที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า จะต้องบวกต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมไปในสินค้านั้นด้วย อันทำให้ผู้บริโภคผู้ต้องการใช้สินค้าดังกล่าว ต้องรับผิดชอบในการซื้อสินค้านั้นในราคาที่สูงขึ้น ซึ่งส่วนต่างราคาที่สูงขึ้นจากต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมนั้น อาจนำมาเก็บไว้เพื่อฟื้นฟูป่าไม้ต่อไป อีกทั้งราคาที่สูงขึ้นยังเป็นการจูงใจให้ผู้บริโภคที่ต้องการสินค้าที่มีราคาถูกลงกว่า เลือกใช้สินค้าที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

วิธีการปรับใช้หลัก

เพื่อให้หลักการการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายสามารถปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงควรกำหนดเป็นวิธีการดังต่อไปนี้

1) การควบคุมให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์และมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม (Ambient standard)

2) การเก็บภาษีหรือค่าธรรมเนียมเพื่อช่วยรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (เก็บจากผู้ใช้ทรัพยากร ผู้ผลิต และผู้บริโภค)

3) การกำหนดความรับผิดชอบที่ต้องชดใช้ค่าเสียหายในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ซึ่งความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นมีลักษณะเป็นความรับผิดชอบเด็ดขาด (Strict Liability)

4) การนำมาตรการจูงใจ (Incentive Measures) มาใช้บังคับ เช่น การกำหนดส่วนลดสำหรับค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการติดตั้งอุปกรณ์ควบคุมมลพิษ การจ่ายเงินอุดหนุนโดยตรงจากรัฐบาล หรือการนำสิทธิในการปล่อยของเสียมาจำหน่าย (Tradable Pollution Permits) ได้ หรือการกระตุ้น

ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภค โดยใช้กลไกด้านราคาสินค้า หรือการติดฉลากสินค้า เพื่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

5) การตั้งกองทุนในการฟื้นฟู แก้ไขความเสียหายสิ่งแวดล้อม

4. หลักการกฎหมายเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อม

แผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญหลายหลักการที่ควรนำมาใช้เป็นแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคือ (อำนาจ วงษ์บัณฑิต, 2550, หน้า 82-83)

4.1 ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย

หลัก “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” ต้องการให้ผู้ก่อมลพิษรับผิดชอบในการกำจัดมลพิษที่ตนได้ก่อให้เกิดขึ้น แต่ปัญหาอยู่ที่การบังคับใช้กฎหมายบางครั้งอาจไม่สามารถระบุตัวผู้ก่อมลพิษได้ ในทางปฏิบัติ จึงควรเพิ่มการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง และควรมีการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์สนับสนุนการจัดการ เช่น การจัดเก็บภาษีสิ่งแวดล้อม และค่าธรรมเนียมในการจัดการมลพิษ เป็นต้น

4.2 ความเป็นหุ้นส่วนของรัฐ-เอกชน

หลัก “ความเป็นหุ้นส่วนของรัฐ-เอกชน” ต้องการสร้างการร่วมรับผิดชอบในลักษณะของการเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ไม่ว่าจะเป็นการร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายหรือการได้รับประโยชน์ โดยควรนำมาใช้ควบคู่กับหลัก “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” เช่น การส่งเสริมให้เอกชนเข้ามาลงทุนและมีบทบาทในการจัดการสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

4.3 การระวังไว้ก่อน

หลัก “การระวังไว้ก่อน” เป็นหลักการจัดการในเชิงรุก โดยเน้นการป้องกันผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แม้ว่าข้อมูลหรือข้อพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ที่มีอยู่ขณะนั้นจะยังไม่สมบูรณ์พอที่จะชี้ชัดว่ามีผลกระทบใดเกิดขึ้นก็ตาม

4.4 การเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณะ

หลัก “การเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณะ” เป็นหลักการที่ใช้กระบวนการทางสังคมมาสนับสนุนให้การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล เฝ้าระวังและติดตามตรวจสอบผลกระทบที่เกิดจากโครงการของรัฐหรือเอกชน โดยพยายามให้ข้อมูลหรือความรู้ที่ถูกต้องและทันต่อสถานการณ์แก่ประชาชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการสร้างแรงกดดันทางสังคมต่อผู้ที่สร้างความเสื่อมโทรมต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการนำมาตรการทางสังคมมายกย่องเชิดชูผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

4.5 ผู้ได้รับประโยชน์เป็นผู้จ่าย

หลัก “ผู้ได้รับประโยชน์เป็นผู้จ่าย” เป็นหลักการค่อนข้างใหม่ที่ควรมีการศึกษาและนำมาใช้ต่อไปในอนาคต เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีอย่างจำกัด จึงควรนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการสร้างความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องเสียประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ควรมีการชดเชย (โดยผู้ได้รับประโยชน์) แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการต่างๆของภาครัฐ

แนวคิดและหลักการในการบำบัดน้ำเสียของต่างประเทศ

แนวคิดและหลักการในการบำบัดน้ำเสียของแต่ละประเทศ ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดและหลักการในการบำบัดน้ำเสียนั้นจะต้องมีการนำแนวคิดและหลักการในการจัดการสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็น การกำหนดหลักการต่างๆเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมต่างๆ เอาไว้ และเห็นว่า การบำบัดน้ำเสียก็เป็นการจัดการสิ่งแวดล้อมประเภทหนึ่ง ซึ่งจะต้องอาศัยแนวคิดและหลักการว่าด้วยเรื่องสิ่งแวดล้อมมาเป็นต้นแบบในการนำไปปฏิบัติใช้ต่อไป

1. ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการนำหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย โดยในปี ค.ศ. 1980 ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการนำหลักการนี้มาใช้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูแก้ไขพื้นที่ที่มีการปนเปื้อนของมลพิษ โดยกฎหมายฉบับนี้ได้มีการแพร่หลายในชื่อว่า Comprehensive Environmental, Response, and Compensation Act: (CERCLA) และต่อมาหลักการนี้ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในข้อตกลงและสนธิสัญญาระหว่างประเทศ

ในสหรัฐอเมริกาได้มีการเพิ่มบทแก้ไขเพิ่มเติมต่อท้ายรัฐธรรมนูญ คือ Bill of Right ซึ่งมีหลักการว่ารัฐบาลจะต้องคุ้มครองประโยชน์ของสาธารณะให้ครอบคลุมถึงสิ่งแวดล้อม โดยถือว่ารัฐอยู่ในฐานะเป็น Trustee รัฐจึงต้องมีหน้าที่ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับสภาพการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และสิ่งอื่นๆ และให้ทุกคนได้มีโอกาสที่จะใช้ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่มีคุณภาพดีเสมอกัน เพื่อเป็นการสนับสนุนการใช้อำนาจของรัฐจึงได้มีบทบัญญัติกฎหมายอันได้แก่ NEPA กฎหมายเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล ค.ศ. 1966 ซึ่งเป็นกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิที่จะร้องขอข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้หากมีกิจกรรมใดที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และอาจส่งผลร้ายกับตนเองได้ เว้นแต่จะต้องห้าม โดยกฎหมายมิให้เปิดเผยเช่นเป็นความลับต่อความมั่นคงของประเทศ เป็นต้น

2. ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส

หลักการสำคัญที่บัญญัติไว้ใน “กฎบัตรว่าด้วยเรื่องสิ่งแวดล้อม” มีรายละเอียดดังนี้

1) หลักการป้องกันล่วงหน้า (le principe de prévention)

ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายสิ่งแวดล้อม ในมาตรา L.110-1 หลักการดังกล่าวเป็นกำหนดหรือมาตรการที่ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมที่จะไม่ให้เกิดผลกระทบและความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อมหรือทำให้เกิดความเสียหายให้น้อยที่สุด

(1) การอนุมัติก่อนล่วงหน้า (l'autorisation préalable) เป็นกรณีที่จะตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมนั้น รัฐหรือฝ่ายปกครองอาจจะมีการอนุมัติการจัดตั้งเป็นการชั่วคราวล่วงหน้าได้ โดยกำหนดให้ผู้ที่จะขอใบอนุญาตจัดตั้งนั้นต้องเสนอวิธีการหรือมาตรการในการป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นนั้นไว้ล่วงหน้า เพื่อที่รัฐหรือฝ่ายปกครองจะได้นำมาตรการป้องกันล่วงหน้านั้นมาใช้

(2) การทำให้สิ่งแวดล้อมกลับสู่สภาพเดิม (la correction à la source) เป็นการกำหนดมาตรการในการทำให้สภาพแวดล้อมอยู่ในสภาพเดิมหรือใช้ให้เสื่อมสภาพน้อยที่สุดในรูปแบบการลดมลพิษที่อาจมีขึ้น

(3) การกำหนดมาตรฐานการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม (les eco-audits et le management environnement)

การจัดการตรวจสอบลักษณะของโรงงานอุตสาหกรรมแต่ละแห่งให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนด การกำหนดค่ามาตรฐานสิ่งแวดล้อม ให้มีค่ามาตรฐานสากล ISO (International Standard Organisation) 14001 เป็นต้น

2) หลักการระมัดระวังมิให้เกิดความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อม (le principe de précaution) หลักการนี้ได้มีบัญญัติไว้ในสนธิสัญญาประชาคมยุโรป (art.130-R.2 du traité de Maastricht) และในกฎหมายระหว่างประเทศในคำประกาศ Rio ปีค.ศ.1992 หลักการข้อที่ 15 (principe 15 de la Déclaration de Rio) และได้บัญญัติอยู่แล้วในประมวลกฎหมายสิ่งแวดล้อมของประเทศฝรั่งเศส (art.L.110-1-II)

หลักการนี้เป็นการที่รัฐหรือฝ่ายปกครองนำเอามาตรการต่างๆที่มีอยู่นำมาใช้ในโครงการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมขึ้นมา หรือทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด รวมถึงระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสี่ยงในอันที่จะเกิดความเสียหายขึ้นด้วย ซึ่งความเสียหายหรือผลกระทบดังกล่าวนี้ไม่สามารถที่จะคาดการณ์ได้ล่วงหน้า ซึ่งต่างกับหลักการป้องกันล่วงหน้าที่สามารถคาดการณ์ความเสียหายหรือผลกระทบนั้นล่วงหน้าได้

หลักการนี้เป็นหลักการสำคัญที่รัฐหรือฝ่ายปกครองต้องคำนึงถึง เพื่อใช้ป้องกันมิให้มีความเสียหายเกิดขึ้น หรือให้เกิดน้อยที่สุด และเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นมานั้นรัฐหรือฝ่ายปกครองต้องหามาตรการที่จำเป็นและเร่งด่วน เพื่อที่จะนำมาใช้ระงับความเสียหายได้โดยเร็ว มิฉะนั้นรัฐหรือฝ่ายปกครองอาจมีความรับผิดชอบในเรื่องนั้นๆ ได้

3) หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้ชดใช้ (le principe pollueur-payeur/Polluter Pays Principle)

หลักการนี้ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายสิ่งแวดล้อมของประเทศฝรั่งเศส (art.L.110-1) และได้นำมาบัญญัติไว้ในร่างกฎบัตรว่าด้วยเรื่องสิ่งแวดล้อมซึ่งหลักการนี้หมายถึงความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นตกเป็นของผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือผู้ที่ได้ก่อให้เกิดมลพิษในด้านสิ่งแวดล้อมในกฎหมายภายในของประเทศฝรั่งเศส หลักการดังกล่าวได้นำมาประยุกต์ใช้ในหลายเรื่องที่สำคัญ คือ ในเรื่องของภาษี เช่น ภาษีของโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้ก่อมลพิษทางขยะ อากาศทางเสียง เรียกว่า ภาษีทั่วไปของกิจกรรมที่ก่อให้เกิดมลพิษ (La taxe générale sur l'activites polluantes<<TGAP>>) โดยเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมหรือผู้ที่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมที่ต้องรับภาระเสียภาษีดังกล่าวที่เพิ่มมากขึ้น

4) หลักว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนและการเข้าถึงข้อมูลในด้านสิ่งแวดล้อม (le principe de participation et le principe d'information)

หลักการนี้เป็นหลักการที่สำคัญ โดยที่เป็นขั้นตอนเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจในการกระทำของรัฐหรือฝ่ายปกครองที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรด้านสิ่งแวดล้อมหรือการกระทำใดๆที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายสิ่งแวดล้อมของประเทศฝรั่งเศสและได้มีการนำมาเน้นย้ำอีกครั้งในร่างกฎบัตรว่าด้วยเรื่องสิ่งแวดล้อม ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้เป็นหลักการเดียวกันกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญของประเทศไทย (เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน)

ประเทศฝรั่งเศสได้นำหลักการนี้มาใช้ในด้านต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เรื่องของการเวนคืน เรื่องสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

หลักการว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนจะไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้เลยหากไม่มีการนำเอาหลักในเรื่องการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในด้านสิ่งแวดล้อมมาใช้ประกอบ เนื่องจากการเข้าถึงข้อมูลในด้านสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจได้มีข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเพียงพอในการเสนอความคิดเห็น

5) หลักในเรื่องความรับผิดชอบทางสิ่งแวดล้อม (le principe de responsabilité écologique) หลักการนี้ใช้เป็นกลไกเพื่อเยียวยาแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม โดยอาจเป็นการ

ชดใช้ค่าเสียหายให้กับผู้ที่ได้รับความเสียหายหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบ หรือทำการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้กลับมามีสภาพเดิม

ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสได้กล่าวถึงความรับผิดที่สามารถนำมาใช้กับเรื่อง ความรับผิดทางสิ่งแวดล้อมได้ 3 กรณีคือ

(1) ความรับผิดที่มีการกระทำความผิด (la responsabilité pour faute)

ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1382 และ 1383 ของประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส โดยที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากผู้ที่กระทำความผิดหรือผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม โดยที่ผู้ที่เสียหายหรือผู้ที่มีส่วนได้เสียเป็นผู้มีหน้าที่พิสูจน์ความผิดหรือความเสียหายนั่นเอง

(2) ความรับผิดที่ปราศจากการกระทำความผิด (la responsabilité sans faute du fait des choses)

ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1384-1 ของประมวลกฎหมายแพ่ง แนวคำพิพากษาของศาลได้วางหลักไว้ว่า เป็นความรับผิดที่เกิดขึ้นโดยปราศจากทุกการกระทำความผิดหรือละเมิดอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ความเสียหายที่เกิดขึ้น อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของผู้รับผิด ความรับผิดดังกล่าว เป็นแนวความคิดที่ได้รับการขยายความจากแนวคำพิพากษาของศาลที่ต้องการเยียวยาให้ผู้ได้รับความเสียหายนั้นได้รับการเยียวยาตามสมควร

(3) ความรับผิดที่ปราศจากการกระทำความผิดที่มีเหตุจากการรบกวนของเพื่อนบ้าน หรือบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง (le de responsabilité sans faute fonde sur la théorie des troubles de voisinage)

ความรับผิดดังกล่าวนี้ได้พัฒนามาจากแนวคำพิพากษาของศาลที่กำหนดให้มีความรับผิดเกิดขึ้นกรณีที่มีการรบกวนของเพื่อนบ้านหรือโรงงานอุตสาหกรรมบริเวณใกล้เคียงในเรื่องของเสียงหรือกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์เกินกว่ามาตรฐานปกติ

6) หลักในเรื่องการให้การศึกษาในเรื่องสิ่งแวดล้อม (le principe de l'éducation)

หลักเรื่องการศึกษาหรือความเข้าใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นหลักการที่เชื่อมโยงกับแนวความคิดในเรื่องของการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากความเข้าใจที่ถูกต้องนั้นจะส่งผลให้เกิดแนวความคิดในการอนุรักษ์และส่งเสริมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยาวนานต่อไปได้ การให้ความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ทำให้ประชาชนสามารถเข้าใจสภาพปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมได้ และก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของรัฐและฝ่ายปกครองในโครงการด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างเต็มที่ รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและปลูกจิตสำนึกที่ดีในด้านการพัฒนาและอนุรักษ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมด้วย

7) หลักว่าด้วยการบูรณาการแนวคิดทางด้านสิ่งแวดล้อมไว้ในนโยบายสาธารณะ (le principe d'integration de l'environnement dans les politiques publiques)

หลักการนี้เป็นหลักการแม่บทที่ทำให้หลักการและมาตรการในการพัฒนาและอนุรักษ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ได้บรรลุผลสำเร็จ ในการกำหนดนโยบายสาธารณะของประเทศนั้นต้องคำนึงถึงนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งหลักการดังกล่าวได้นำมาใช้แล้วในกฎหมายหลายเรื่อง โดยเฉพาะในส่วนของกฎหมายที่ว่าด้วยเรื่องการจัดการและการพัฒนาที่ยั่งยืนของพื้นที่ เช่น กฎหมายได้กำหนดให้มีการศึกษาผลกระทบล่วงหน้าในโครงการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อม (เครือข่ายกฎหมายมหาชน, ออนไลน์, 2551)

3. ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นได้มีการหลักสากลในเรื่องผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายมาใช้เป็นแนวทางในการบำบัดน้ำเสียที่เกิดขึ้นในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายนั้น มีแนวคิดที่ว่าผู้ที่ก่อให้เกิดมลพิษจะต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการดำเนินการตามมาตรการดังกล่าว เพื่อให้ผู้ที่ก่อให้เกิดมลพิษนั้นจะต้องยอมรับต่อภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการที่ตนเป็นผู้ก่อให้เกิดมลพิษนั้น โดยมาจากการเริ่มต้นที่ว่าจากอดีตที่ผ่านมาประชาชนจะต้องได้รับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการที่แหล่งมลพิษได้มีการปล่อยมลพิษ ทำให้ประชาชนจะต้องเผชิญกับภาวะมลพิษที่เกิดขึ้นซึ่งส่งผลกระทบต่อร่างกาย อามัย ชีวิตความเป็นอยู่ ทรัพย์สินรวมทั้งยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศชาติ

ทำให้ประเทศญี่ปุ่นได้มีการนำหลักการสากลเรื่องผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายดังกล่าวมาปรับใช้เป็นการสร้างมาตรการทางกฎหมายให้ผู้ประกอบการมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายไปอันเนื่องมาจากการประกอบการของตน แนวคิดเรื่องผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายนี้ใช้ในการออกมาตรการทางกฎหมายเพื่อบังคับใช้ให้ประชาชนซึ่งเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดปัญหาน้ำเสียเป็นผู้ที่จะต้องมีส่วนรับผิดชอบต่อมลพิษที่มีต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นมาจากการประกอบการหรือการกระทำของตน จะต้องมีส่วนร่วมในการจ่ายค่าบำบัดน้ำเสีย โดยเมื่อปี ค.ศ.1972 รัฐบาลญี่ปุ่นได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติก่อตั้งศูนย์ปฏิบัติงานด้านระบบบำบัดน้ำเสียของประเทศขึ้น ทำหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการบำบัดน้ำเสีย และหลังจากนั้นได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งหน่วยงานกลางดำเนินการด้านระบบบำบัดน้ำเสียของประเทศญี่ปุ่น โดยทำหน้าที่ทดแทนศูนย์ปฏิบัติการด้านระบบ บำบัดน้ำเสียเดิม และปรับปรุง โครงสร้างและระบบการบริหารงานใหม่ เพื่อที่จะสามารถรองรับการดำเนินงานด้านเกี่ยวกับน้ำของประเทศ และทำหน้าที่เกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสียทั้งระบบ โดย ได้มีการนำหลักการเกี่ยวกับผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายนี้ มาเป็นมาตรการสากลที่จะนำมาใช้บังคับกับการบำบัดน้ำเสียที่เกิดขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสียของประเทศไทย

การบำบัดน้ำเสียของประเทศไทยนั้น ส่วนหนึ่งเกิดมาจากแนวความคิดที่จะป้องกันเสียหายต่อความเสียหายที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมในทุกๆด้าน ในส่วนที่จะนำมาเป็นแนวคิดในการบำบัดน้ำเสียของประเทศไทยนั้น โดยมีการนำแนวคิดต่างๆดังนี้

1. การบำบัดน้ำเสีย

การบำบัดน้ำเสียเป็นการจัดการสิ่งแวดล้อมประเภทหนึ่ง ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขได้จัดให้มีขึ้นเพื่อเป็นการบำบัดน้ำเสียที่เกิดขึ้นในโรงพยาบาล การจัดการในส่วนที่เกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสียที่เกิดขึ้นนี้เป็นการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยได้ใช้แนวทางการบังคับควบคุมโดยตรง (Command and Control) ด้วยการออกกฎหมายมาบังคับใช้และมีบทลงโทษเมื่อมีการฝ่าฝืนเกิดขึ้น (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นจุดเริ่มต้นของการยอมรับว่าธรรมชาติมีความจำเป็นอย่างยิ่งขาดไม่เฉพาะแค่ให้ผลผลิต แต่ยังให้การบริการที่จำเป็นต่อระบบเศรษฐกิจ และเห็นว่าการร่วมมือกับธรรมชาติ (แทนการเอาชนะควบคุม) เป็นสิ่งจำเป็นเช่นกัน ด้วยความคิดพื้นฐานคือการรวมเอาต้นทุนทั้งทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจเข้าไว้ด้วยกันในกระบวนการวางแผนการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรร่วมกันของสังคม (จิรากรณ์ คชเสนี, 2549, หน้า 164)

คุณภาพของแม่น้ำสายหลักหลายสายยังคงเผชิญกับวิกฤตปัญหาน้ำเน่า โดยมีสาเหตุมาจากการระบายของเสียสู่แหล่งน้ำธรรมชาติโดยไม่มีการบำบัด หรือปรับปรุงคุณภาพ ส่วนหนึ่งเพราะระบบบำบัดน้ำเสียรวมยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ชุมชนทั้งหมด

1) ความหมายการบำบัดน้ำเสีย

การบำบัดน้ำเสีย (Wastewater treatment) คือ กระบวนการทำหรือปรับปรุงน้ำเสียแต่ทั้งนี้มิใช่ทำให้เจือจาง (Dilution)

2) รูปแบบการบำบัดน้ำเสีย (สมชาย สกฤตอิสริยาภรณ์, ออนไลน์, 2540)

โรงพยาบาลเป็นแหล่งรวมผู้ป่วยด้วยโรคนานาชนิด จัดว่าเป็นแหล่งรวมของเชื้อโรคและอาจเกิดการแพร่พันธุ์ต่อไปได้ ถ้าขาดการสุขาภิบาลที่ดี ดังนั้น กระทรวงสาธารณสุขได้จัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสียในโรงพยาบาลเป็นแห่งแรก ในปี พ.ศ.2516 กระทรวงสาธารณสุขคาดว่าจะจัดสร้างระบบบำบัดน้ำเสียครบร้อยละ 100 ในปี พ.ศ.2541 หน่วยงานที่สำคัญในการดำเนินการให้มีระบบบำบัดน้ำเสียในโรงพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุข ได้แก่ กองอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัยสิ่งแวดล้อม โดยดำเนินการแต่งตั้งสำรวจ ออกแบบ ควบคุมการก่อสร้าง ดูแลประสิทธิภาพรวมทั้งให้คำชี้แนะแก่โรงพยาบาล

รูปแบบของระบบบำบัดน้ำเสียของโรงพยาบาล มี 3 รูปแบบ คือ

- (1) ระบบคลองวนเวียน (Oxidation Ditch)
- (2) ระบบถังกรองไร้อากาศ (Anaerobic Filter)
- (3) ระบบบ่อต้งน้ำ (Stabilization Pond)

นอกจากนี้ได้มีการนำระบบรูปแบบอื่นๆมาใช้อีก เช่น ระบบตะกอนเร่ง (Activated Sludge) และระบบบ่อเติมอากาศ (Aerated Lagoon) ซึ่งเริ่มนำมาใช้กับโรงพยาบาลรัฐในช่วงปี พ.ศ.2538 เป็นต้นมา

ระบบคลองวนเวียน (Oxidation Ditch) เป็นระบบที่ใช้กับโรงพยาบาลที่มีน้ำเสียมาก หรือโรงพยาบาลที่มีพื้นที่จำกัด หลักการของระบบน้ำเสียแบบคลองวนเวียน เมื่อน้ำไหลจากบ่อสูบ เข้าสู่ คลองวนเวียนนั้นจะมีจุลินทรีย์ปะปนมาด้วย น้ำเสียจะไหลวนเวียนตามคลองวนเวียนจนกว่าจะถึง ทางน้ำออกมีการเติมอากาศโดยใช้ใบพัดเติมอากาศช่วยในการปั่นทวนน้ำเสียเพื่อเพิ่มให้อากาศแทรก อยู่ในน้ำให้มีปริมาณเพียงพอในการที่จุลินทรีย์จะใช้เพื่อการเจริญเติบโตต่อไป เมื่ออาหารหรือของเสีย อากาศและสภาพแวดล้อม ในคลองวนเวียนที่เหมาะสมจุลินทรีย์จะเจริญเติบโตและขยายจำนวนเพิ่มมากขึ้นจนเห็นเป็นตะกอนสีน้ำตาลแดงได้ด้วยตาเปล่า น้ำปนตะกอน นี้จะไหลออกจากคลองวนเวียนเข้าสู่ถังตะกอนเข้าสู่ถังเติมคลอรีนเพื่อฆ่าเชื้อโรคในน้ำทิ้ง ก่อนระบายออกสู่ภายนอกต่อไป ส่วนตะกอนจะแยกตัวจากน้ำแล้วเกาะรวมกันจนมีขนาดใหญ่ขึ้น มี น้ำหนักมากขึ้น และ ตกลงสู่ก้นถังตกตะกอน เครื่องสูบจะสูบตะกอนบางส่วนกลับคลองวนเวียนส่วนตะกอนจุลินทรีย์มีมากเกินไปเกินความต้องการใช้ในคลองวนเวียนจะถูกสูบขึ้นไปตากไว้ให้แห้งบนลานตากตะกอน ประมาณ 5-7วัน แล้วจึงkladตะกอนแห้งออกไป หรือนำไปใช้ประโยชน์อื่นๆ

ระบบถังกรองไร้อากาศ (Anaerobic Filter) เป็นระบบบำบัดน้ำเสียทางชีววิทยา แบบไร้อากาศชนิดหนึ่ง มีหลักการทำงานแบ่งตามปฏิกิริยาเคมีดังนี้

หลักการในขั้นแรก สารอินทรีย์ต่างๆในน้ำเสีย เช่น โปรตีน ไขมัน คาร์โบไฮเดรต ซึ่งเป็น สารอินทรีย์โมเลกุลใหญ่จะถูกแบคทีเรียประเภทที่ดำรงชีพอยู่ได้ ทั้งในสภาพที่มีหรือไม่มีอากาศ (Facultative Bacteria) และแบคทีเรียประเภทที่ดำรงชีวิตอยู่ได้ในสภาพที่ไม่มีอากาศ (Anaerobic Bacteria) กลุ่มหนึ่งที่เรียกว่า แอซิดฟอร์เมอร์ (Acid Formers) แยกสลายเป็นกรดอินทรีย์ขนาดโมเลกุลเล็กๆหลายชนิดที่สำคัญ ได้แก่ กรดอะซีติก และกรดโพรพิอิก ในขั้นตอนนี้ สารอินทรีย์ส่วนน้อยเท่านั้นที่ถูกนำไปใช้ในการสร้างเซลล์ใหม่

ในขั้นตอนที่สอง กรดอินทรีย์ต่างๆจะถูกย่อยสลายโดยแบคทีเรียอีกกลุ่มที่ดำรงชีพไม่ได้ในสภาพที่มีอากาศอยู่ (Obligate Anaerobic Bacteria) เรียกว่า มีเทนฟอร์เมอร์ (Methane Formers) ทำลายกรดอินทรีย์ให้กลายเป็นก๊าซต่างๆที่สำคัญ ได้แก่ ก๊าซมีเทน และคาร์บอนไดออกไซด์ จึงทำ

ให้ปริมาณสารอินทรีย์ลดลง (BOD ลดลง) และปริมาณก๊าซมีเทนเกิดขึ้นจะแสดงถึงประสิทธิภาพของระบบบำบัดน้ำเสีย

สำหรับระบบถังกรองไร้อากาศนี้ เริ่มพัฒนาขึ้นมาเมื่อประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา ส่วนประกอบที่สำคัญ คือ ถังที่มีลักษณะคล้ายถังกรองแต่ภายในบรรจุด้วยหิน หรือถังพลาสติก (Plastic Media) แทนก็ได้ น้ำเสียจะไหลเข้าด้านล่างแล้วไหลขึ้นออกด้านบน (Upflow) ลักษณะเช่นนี้จะทำให้น้ำท่วมถึงสูงตลอดเวลาและทำให้แบคทีเรียส่วนใหญ่อยู่ภายในถังกรอง น้ำที่ไหลออก จึงมีปริมาณสารแขวนลอยน้อย โดยไม่ต้องมีถุงตะกอน ระบบถังกรองไร้อากาศเหมาะที่จะเป็นระบบบำบัดทางชีวะเบื้องต้นสำหรับน้ำเสียที่มีความสกปรก (BOD) สูง

ระบบบ่อฝัง (Stabilization Pond) ระบบบำบัดน้ำเสียชนิดบ่อฝังน้ำ อาศัยธรรมชาติเป็นหลักในการย่อยสลายสารอินทรีย์ในน้ำเสีย จึงมีข้อดีในแง่ที่ใช้พลังงานน้อยแต่ต้องการพื้นที่มาก และ น้ำที่ผ่านระบบบำบัดน้ำเสียอาจมีคุณภาพแปรปรวนตามฤดูกาล ซึ่งระบบบ่อฝังประกอบด้วย

- 1) บ่อสูบน้ำ และตะกร้าคัดขยะ
- 2) บ่อเจียว (Facultative Ponds)
- 3) บ่อเจียวสมบูรณ์ (Aerobic Ponds)
- 4) ถังฆ่าเชื้อโรค

2. สถานะน้ำเสียภายในสถานพยาบาล

สารพิษในน้ำที่เกิดมาจากการประกอบการสถานพยาบาล คือ น้ำเสียที่มาจากสถานพยาบาล จะมีจุลินทรีย์ที่ก่อให้เกิดโรคปนเปื้อนออกมา เช่น จุลินทรีย์ที่ก่อให้เกิดโรคท้องร่วง ไวรัสตับอักเสบ ดังนั้น การบำบัดน้ำเสียก็คือ การกำจัดสิ่งปนเปื้อนต่างๆที่เกิดจากกิจกรรมภายในสถานพยาบาลนั้น เป็นการลดจุลินทรีย์ที่มีอยู่ในน้ำเสียให้เหลือน้อยที่สุดที่จะไม่เป็นอันตรายเมื่อปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง

2.1 แหล่งกำเนิดน้ำเสียในสถานพยาบาล

- 1) สถานที่ตรวจคนไข้ นอก เป็นแหล่งรองรับผู้ป่วยนอก อาจจะมีญาติพี่น้องและคนไข้เองเข้ามาใช้บริการ เป็นต้น
- 2) สถานที่รับคนไข้ เป็นแหล่งรับผู้ป่วยเข้ามารักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล จะมีญาติพี่น้องมาเฝ้า หรือมีผู้มาเยี่ยมเยียน ลักษณะน้ำเสียที่เกิดขึ้นจะแตกต่างกันตามสภาพของการรักษาพยาบาล เช่น การผ่าตัด เป็นต้น น้ำเสียจากสถานที่นี้ จึงมีการปนเปื้อนของน้ำยาฆ่าเชื้อโรคในการทำความสะอาดปนเปื้อนอยู่ด้วย

3) โรงซักฟอก เป็นสถานที่ซักฟอกเสื้อผ้าผู้ป่วย รวมทั้ง ผ้าปูที่นอนและปลอกหมอนน้ำเสียที่เกิดจากการชะล้างสิ่งเหล่านี้ จึงมีเชื้อโรคหรือสิ่งสกปรกปนเปื้อนออกมา อีก ทั้ง ยังมีผงซักฟอกและน้ำร้อนด้วย

4) โรงครัวและห้องอาหาร เป็นสถานที่ใช้น้ำเพื่อการประกอบอาหาร นอกจากจะมีเศษอาหารแล้ว ยังมีไขมันปนเปื้อนออกมา ทำให้เกิดการอุดตันในท่อระบายน้ำ

5) ห้องปฏิบัติการ ลักษณะน้ำเสียในสถานที่นี้ประกอบด้วย เชื้อโรคที่ตรวจวิเคราะห์หลงเหลืออยู่ในสารอาหารที่ใช้เลี้ยง และสารอาหารที่ใช้เลี้ยงเชื้อโรค รวมถึงสารเคมีที่ใช้เป็นส่วนประกอบของสารอาหาร และสารเคมีฆ่าเชื้อโรค

6) ห้องผ่าตัด ห้องคลอดและห้องศพ น้ำเสียจะถูกปนเปื้อนด้วยเลือดและน้ำยาฆ่าเชื้อโรค

7) ห้องยาและห้องเอกซเรย์ จะมีน้ำเสียที่เกิดจากการเตรียมผสม ปรงยา หรือล้างภาชนะบรรจุยาต่างๆ และน้ำเสียจากการล้างฟิล์มเอกซเรย์

8) อาคารบ้านพักในโรงพยาบาล น้ำเสียที่เกิดจากกิจกรรมในส่วนนี้จะ เหมือนกับน้ำเสียในบ้านเรือน

9) สถานที่ทำการต่างๆ เช่น ตึกอำนวยการ เป็นต้น น้ำเสียจากสถานที่เหล่านี้ จะมีน้ำเสียจากน้ำล้างมือ และน้ำโสโครกจากส้วม เป็นสำคัญ

สรุป แม้ว่าน้ำเสียสถานพยาบาล ส่วนหนึ่งมีลักษณะคล้ายกับน้ำเสียจาก บ้านเรือน แต่อีกส่วนหนึ่งที่มาจากการให้การรักษาพยาบาล พบว่ามีการปนเปื้อนที่แตกต่างกัน น้ำ เสียจากสถานพยาบาลจึงต่างจากน้ำเสียจากบ้านเรือนทั้งในส่วนของปริมาณความเข้มข้น และ เชื้อจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรค (Pathogenic Microorganisms) โดยน้ำเสียจากสถานพยาบาล จะมีทั้ง ปริมาณและชนิดความเข้มข้นมากกว่าน้ำเสียจากบ้านเรือน

ดังนั้นน้ำเสียจากทุกกิจกรรมและทุกอาคารที่ให้บริการรักษาผู้เจ็บป่วย ภายในสถานพยาบาลจำเป็นต้องผ่านการบำบัด และใช้น้ำยาฆ่าเชื้อโรคในน้ำทิ้งสุดท้ายก่อนระบายออกสู่ท่อ น้ำหรือคูน้ำสาธารณะภายนอกสถานพยาบาล มิฉะนั้นสถานพยาบาลจะเป็นแหล่งแพร่กระจายเชื้อโรคออกสู่ชุมชน แทนที่จะเป็นแหล่งป้องกันและรักษาโรค

2.2 ความร้ายแรงของสารพิษในน้ำ

สารพิษต่างๆที่เป็นของเสียจากการพัฒนาที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นไม่สามารถขจัดหรือทำความสะอาดได้ด้วยตัวของธรรมชาติเอง จึงพบตกค้างอยู่ในสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา สารพิษสารเคมีอันตราย อยู่ในรูปทั้งของแข็ง ของเหลว ก๊าซ ที่ก่อให้เกิดความผิดปกติต่ออวัยวะของร่างกาย

เจ็บป่วย จนถึงเสียชีวิต โดยมีอาการตั้งแต่ ระบายท้อง ไหม้เกรียม กัดกร่อน การทำงานของอวัยวะถูกรบกวน ถูกทำลาย หรือผิดปกติ ฯลฯ

สารพิษสามารถเข้าสู่ร่างกายได้หลายทาง ทางที่สำคัญ ได้แก่ ทางผิวหนัง (Dermal Route) ทางปาก (Oral Route) โดยผ่านเข้าระบบทางเดินอาหาร และทางการสูดดมหรือหายใจ (Inhalation Route) โดยผ่านระบบทางเดินหายใจและปอด

ความร้ายแรงของสารพิษนั้นมีความร้ายแรงที่กระทบต่อหลายด้าน กล่าวคือ ด้านสุขภาพของทั้งคน สัตว์ พืช เพราะอาจทำให้เกิดโรคร้ายต่างๆหรืออาจทำให้เสียชีวิต นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจของประเทศตามมามากมาย

การเกิดพิษ

ความเป็นพิษของสาร หมายถึง ความสามารถของสารเคมีที่จะทำให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์เหนือสิ่งมีชีวิต เมื่อสารนั้นสัมผัสกับเซลล์ หรือตำแหน่งต่างๆในร่างกาย หรือบนร่างกาย รูปแบบของการเกิดพิษมี 3 รูปแบบ ดังนี้

1) พิษแบบเฉียบพลัน (Acute Toxicity) หมายถึง อาการของพิษที่แสดงออกมาภายหลังได้รับสารพิษเพียงครั้งเดียวหรือหลายครั้งในช่วงระยะเวลาสั้นๆ ในปริมาณที่มาก ซึ่งอาการจะรุนแรงขนาดใดแล้วแต่ชนิดและปริมาณของสาร

2) พิษแบบกึ่งเฉียบพลัน (Sub Acute Toxicity) หมายถึงอาการของพิษที่แสดงออกมาเมื่อได้รับสารพิษในช่วงระยะเวลาปานกลาง โดยทั่วไปไม่เกิน 90 วัน

3) พิษแบบเรื้อรัง (Chronic Toxicity) หมายถึง อาการของพิษที่ได้รับสารพิษหลายครั้งในปริมาณน้อยต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้เกิดการสะสมในร่างกายจนถึงปริมาณที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายได้

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า การประกอบกิจการสถานพยาบาลนั้นก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆมากมาย เกิดจากกิจกรรมต่างๆของสถานพยาบาล ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางด้านมลพิษทางน้ำจึงเกิดขึ้น ซึ่งสิ่งที่จะสามารถช่วยขจัดปัญหาให้เบาบางลงจนกระทั่งหมดไป ก็คือ ต้องการมีการบำบัดน้ำเสียที่ถูกต้องอย่างเคร่งครัด

3. แนวคิดในการจัดการกับระบบการบำบัดน้ำเสียในสถานพยาบาล

ในการจัดการกับระบบบำบัดน้ำเสียของสถานพยาบาลนั้น กองการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ได้มีการนำแนวคิดเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อม มาเป็นแนวทางในการนำมาใช้กับสถานพยาบาล เพื่อให้สถานพยาบาลมีมาตรฐานด้านสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยในเรื่องเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมในการบำบัดน้ำเสีย

สถานพยาบาล เนื่องมาจากปัญหาในเรื่องการบำบัดน้ำเสียนั้นก่อให้เกิดปัญหาทางสิ่งแวดล้อมขึ้นมา ซึ่งในทางเป็นจริงนั้นยากต่อการพิสูจน์หาผู้รับผิดชอบจึงได้มีการนำแนวคิดดังต่อไปนี้มาใช้

3.1 แนวคิดเรื่องผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย

ในปีพ.ศ.2515 ประเทศในกลุ่มองค์กรความร่วมมือทางเศรษฐกิจและพัฒนา (OECD) จึงได้เสนอหลักการ “ผู้ก่อมลพิษต้องรับผิดชอบ” (Polluter Pays Principle: PPP) มาใช้โดยสะท้อนความรับผิดชอบต่อรูปของค่าใช้จ่ายในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

หลักการนี้วางอยู่บนพื้นฐานที่ว่า “มนุษย์ทุกคนมีสิทธิอย่างสมบูรณ์ที่จะได้อยู่อาศัยในสิ่งแวดล้อมที่ดี” ดังนั้นผู้ที่ทำให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมเสื่อมคุณภาพลง (หรือที่เรียกว่าผู้ก่อมลพิษ) จะต้องรับผิดชอบต่อมลพิษที่เกิดขึ้น ด้วยการบำบัดมลพิษให้ได้มาตรฐานตามที่รัฐกำหนด รัฐจึงได้กำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ก่อมลพิษ โดยผู้ก่อมลพิษจะต้องบำบัดมลพิษ ให้ได้มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดก่อนปล่อยออกสู่สิ่งแวดล้อม

หลักการเรื่อง “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” มีแนวคิดว่าผู้ที่มีส่วนในการก่อให้เกิดมลพิษจะต้องเป็นผู้รับภาระในค่าใช้จ่ายอันเกิดจากการบำบัดมลพิษที่ตนเป็นผู้ก่อขึ้น โดยมีจุดเริ่มต้นจากในอดีตประชาชนต้องได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย และทรัพย์สินจากผู้ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม

จากแนวคิดเรื่องผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย ทำให้มีการนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานพยาบาล โดยการใช้แนวทางทางการเงินและการคลังมาสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการดำเนินกิจการ โดยวิธีการลดการผลิตที่ก่อให้เกิดของเสียหรือเกิดภาวะมลพิษ

เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ที่ควรนำมาใช้กับการจัดการน้ำเสียจาก สถานพยาบาล ประกอบด้วย

1) User Charges คือ การจ่ายค่าบริการในการรวบรวมและบำบัดน้ำเสีย โดย ราคาที่ต้องจ่ายจะขึ้นอยู่กับความยากง่ายในการบำบัด ซึ่งค่าบริการนี้สามารถจะปรับเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสมและความจำเป็น การที่ต้องจ่ายค่าบริการนี้จะเป็ประโยชน์ในด้านการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ที่ต้องเสียค่าบริการ พยายามลดปริมาณการทำให้เกิดน้ำเสีกลง เพื่อจะได้จ่ายค่าบริการ น้อยลง (สุมลรัตน์ นาคพานิช, 2548, หน้า 13)

2) Effluent Charges คือ การจ่ายค่าธรรมเนียมเพื่อปล่อยน้ำเสียออกสู่แหล่งน้ำ โดยตรง นอกจากนี้ ยังมีเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์อื่นๆที่นำมาใช้กับการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น เงินอุดหนุน และกู่เงิน เป็นต้น

ดังนั้นการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์จึงน่าจะเป็นมาตรการอีกทางเลือกหนึ่งที่สร้างแรงจูงใจและผลักดันให้มีการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ

3.2 แนวคิดเรื่องผู้ที่ได้รับประโยชน์เป็นผู้จ่าย

หลักในเรื่องผู้ที่ได้รับประโยชน์เป็นผู้จ่ายเกิดจากแนวความคิดที่ว่า ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการบำบัดน้ำเสียจะต้องมีส่วนร่วมในการรับภาระจ่ายค่าบำบัดมลพิษดังกล่าวด้วย แม้ว่าตนจะไม่ได้มีส่วนในการก่อมลพิษก็ตาม (สมลรัตน์ นาคพานิช, 2548, หน้า 15)

จากหลักการในเรื่องผู้รับประโยชน์เป็นผู้จ่ายนี้ เนื่องจากหลักการนี้เป็นหลักการที่ค่อนข้างใหม่ จึงได้มีการนำมาปรับใช้ในเรื่องการบำบัดน้ำเสียในสถานพยาบาล กล่าวคือ ผู้ที่ได้รับประโยชน์ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าผู้ประกอบสถานพยาบาล ผู้อำนวยการสถานพยาบาล เจ้าหน้าที่ หรือประชาชนที่เข้ารับการรักษาในสถานพยาบาลเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการที่ ถ้าสถานพยาบาลไม่ทำการบำบัดน้ำเสียแล้วก็จะส่งผล กระทบไปถึงพวกเขาตนเอง ดังนั้นหลักการนี้จึงเห็นว่าผู้ที่ได้ประโยชน์ดังกล่าวควรที่จะต้องตอบแทนจากการที่ตนได้รับประโยชน์จากการนั้นๆด้วยการตอบแทน หรืออีกในกรณีหนึ่งคือผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการบำบัดน้ำเสียอาจจะต้องมีการชดเชย (โดยผู้ที่ได้รับประโยชน์) แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินสถานพยาบาลของภาครัฐดังกล่าวด้วย

3.3 แนวคิดเรื่องการควบคุมไม่ให้เกิดมลพิษ

แนวคิดในเรื่องการควบคุมไม่ให้เกิดมลพิษนี้เป็นแนวคิดที่เป็นการที่ไม่ให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะส่งผลกระทบทำให้แหล่งน้ำเน่าเสีย เสื่อมโทรม เช่น การทิ้งน้ำเสียโดยไม่ผ่านการบำบัดน้ำเสีย หรือทำการบำบัดน้ำเสียแล้วแต่ไม่ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ ซึ่ง จะต้องมีการทำตามมาตรฐานกำหนด ถ้าไม่ทำการบำบัดน้ำเสียนั้น แนวความคิดนี้เห็นว่าจะมีสภาพบังคับและมีการกำหนดลงโทษซึ่งอาจจะเป็นรูปแบบวิธีใดก็ตามแต่จะกำหนดลงไว้ในบทลงโทษนั้นแต่จะต้องเป็นการสมควรตามกรณีไป เช่น อาจถูกปรับ หรือถูกจำคุก กฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวกับการควบคุมไม่ให้เกิดมลพิษทางน้ำนั้น เช่น พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535

3.4 แนวคิดเรื่องการกำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำ

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องมาตรฐานควบคุมคุณภาพน้ำทิ้งไว้ในมาตรา 55 โดยให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมมลพิษและโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจออกประกาศ

กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ กำหนดมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากแหล่งกำเนิดไว้ (อุดมศักดิ์ สิทธิพงษ์, 2547, หน้า 366)

ในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมนั้นจะต้องมีการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย หรือสิ่งที่ต้องการให้ชัดเจนเพื่อที่จะให้สามารถปฏิบัติตามนโยบายและเป้าหมายนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องมีกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม (Environmental Quality Control) ขึ้นมาเพื่อนำเกณฑ์นี้ไปใช้ควบคุมตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อมว่าอยู่ในสภาพที่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหลายหรือไม่ มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมนี้จะใช้เป็นเกณฑ์เพื่อตรวจสอบว่าการจัดการสิ่งแวดล้อมของแหล่งกำเนิดมลพิษเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด และมีความเพียงพอหรือไม่ที่จะไม่ทำให้มลพิษที่ปล่อยออกมานั้นส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสิ่งมีชีวิตได้ การกำหนดคุณภาพสิ่งแวดล้อมจะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้โดยอาศัยหลักเกณฑ์ทางวิชาการและหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อมาสนับสนุนว่ามาตรฐานที่กำหนดนั้นมีความเหมาะสมในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือไม่ โดยในการพิจารณานั้น จะต้องพิจารณาประกอบกับวิทยาการทางเทคโนโลยีและสภาพเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับประเทศไทยด้วย เพราะถ้ามีการกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมไปตามเกณฑ์ของประเทศที่พัฒนาเทคโนโลยีไปมากแล้ว หรือในประเทศที่มีสภาพทางเศรษฐกิจดี มาตรฐานดังกล่าวก็อาจไม่สามารถดำเนินการให้ได้ผลหรือต้องใช้เงินลงทุนที่สูงมากจนไม่สามารถนำมาดำเนินการในประเทศไทยได้ เมื่อกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมแล้ว ก็จะนำมาตรฐานดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องต่อไป

หลักเกณฑ์ในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำ มาตรฐานคุณภาพน้ำเป็น มาตรฐานที่กำหนด คุณภาพโดยทั่วไปของแหล่งน้ำที่เป็นอยู่ในเวลาขณะใดขณะหนึ่งนั้นจะต้องมี คุณภาพไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ มาตรฐานนี้จึงเป็นเกณฑ์ระดับต่ำที่สุดที่จะเป็นไปได้ หากแหล่งน้ำใดที่มีคุณภาพน้ำต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนดก็อาจจะก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของสิ่งมีชีวิตอันจำเป็นที่จะต้องมีการเร่งดำเนินการแก้ไขให้คุณภาพน้ำดังกล่าวอยู่ใน ระดับที่สูงขึ้น

ตัวชี้วัดในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำ การกำหนดมาตรฐานคุณภาพ น้ำ ที่จะสามารถปล่อยออกสู่แหล่งน้ำจะต้องมีการพิจารณาจากตัวชี้วัดที่สามารถบ่งบอกได้ว่าน้ำที่จะถูกปล่อยออกนั้น มีคุณภาพอย่างไร โดยตัวชี้วัดนี้จะบอกให้ทราบถึงปริมาณสารต่างๆ ที่มีอยู่ในน้ำที่จะ ถูกปล่อยออกมา โดยกฎหมายจะกำหนดอัตราของตัวชี้วัดเหล่านี้ไว้ว่าไม่ให้มีปริมาณเกินเท่าใด จึงจะสามารถปล่อยออกสู่แหล่งรองรับน้ำเสียได้ ตัวชี้วัดที่มักจะถูกกำหนดไว้ในประกาศกำหนด มาตรฐาน ควบคุมน้ำทิ้งจากแหล่งกำเนิดมลพิษทางน้ำจากชุมชนประเภทอาคารตามประกาศ

กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม และในกฎกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร มักจะกำหนดตัวชี้วัดไว้ดังนี้

1) ค่าความเป็นกรดค่า หรือค่า pH เป็นการวัดความเข้มข้นของไฮโดรเจนไอออน เป็นค่าของความเป็นกรดและค่าของน้ำที่เกิดจากค่าลบของลอการิทึมของความเข้มข้น เป็นโมลของอนุภาคไฮโดรเจน น้ำที่มีสภาพเป็นกลางจะมีค่า pH เท่ากับ 7 แต่ถ้าหากน้ำนั้นเจือปน ด้วยกรด เช่น กรดเกลือ หรือกรดกำมะถัน ค่า pH จะลดต่ำกว่า 7 แต่ถ้าหากน้ำนั้นมีสภาพเป็นด่าง ค่า pH จะสูงกว่า 7 ขึ้นไป

2) ค่า BOD (Biochemical Oxygen Demand) เป็นตัวชี้วัดปริมาณออกซิเจนที่แบคทีเรียใช้ในการย่อยสลายอินทรีย์ชนิดที่ย่อยสลายได้ภายใต้ภาวะของออกซิเจนที่อุณหภูมิ 20 องศาเซลเซียส ในเวลาห้าวัน ซึ่งใช้เป็นการตรวจวัดระดับปริมาณสารอินทรีย์ที่มีอยู่ในตัวอย่างน้ำนั้นๆ

3) ปริมาณสารแขวนลอย คือ สารที่ตกค้างบนแผ่นกรองในการกรองน้ำผ่านแผ่นกรองประเภทกระดาษกรองใยแก้ว (Glass Fiber Filter-Disc) เส้นผ่านศูนย์กลาง 4.7 เซนติเมตร

4) ปริมาณสารละลาย คือ สารที่ละลายอยู่ในน้ำและจะเหลืออยู่เป็นตะกอนหลังจากกำจัดปริมาณสารแขวนลอยและปริมาณตะกอนหนักแล้วผ่านการระเหยด้วยไอน้ำและทำให้แห้งที่อุณหภูมิ 103-105 องศาเซลเซียสในเวลาหนึ่งชั่วโมง

5) น้ำมันและไขมัน คือ สารอินทรีย์จำพวกน้ำมัน ไขมัน จี๊ตัง และกรด ไขมัน ที่มีน้ำหนักโมเลกุล โดยเป็นสารประกอบไฮโดรเจนคาร์บอนและออกซิเจน เป็นต้น

การกำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำจะต้องมีการปรับเปลี่ยนไปให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในช่วงเวลานั้นๆเพื่อจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาแหล่งน้ำให้มีคุณภาพดีขึ้นและมีการพัฒนาทางเทคโนโลยีการบำบัดน้ำเสียขั้นสูงมากขึ้นต่อไป (สมลรัตน์ นาคพานิช, 2548, หน้า 17-20)

3.5 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านสุขภาพ

แนวคิดนี้นำมาจากเจตนารมณ์ที่มีการบัญญัติกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคต่อสถานพยาบาล กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านสุขภาพ เช่น

1) พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ.2541 เป็นกฎหมายที่ใช้ในกาควบคุม กำกับ และดูแลบริการในโรงพยาบาลเอกชน และได้กำหนดให้ผู้รับอนุญาตและผู้ดำเนินการต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบในสถานพยาบาลของตนตามกฎหมาย เพื่อให้มีการบริการทางการแพทย์และ

สาธารณสุขเป็นไปอย่างมีมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด และเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคด้านการแพทย์และการสาธารณสุข

2) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 (แก้ไขเพิ่มเติม 2541) เป็นกฎหมายคุ้มครองประชาชนทั่วไป มิให้ตกเป็นผู้เสียเปรียบต่อผู้ประกอบการขายสินค้าหรือบริการที่ใช้เทคนิคการโฆษณาและการตลาดมาส่งเสริมผู้ประกอบการขายสินค้าหรือบริการที่ใช้เทคนิคการโฆษณาและการตลาดมาส่งเสริมสินค้าและบริการโดยจงใจโอ้อวดคุณภาพสินค้าหรือบริการของตน ดังนั้น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 จึงเป็นกฎหมายคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคของผู้บริโภคสินค้า หรือบริการซึ่งก็รวมผู้บริโภคที่รับบริการจากสถานพยาบาลทำให้ต้องเข้ามาเกี่ยวข้อง

สิทธิของผู้บริโภค

- 1) สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ
- 2) สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ
- 3) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ
- 4) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย
- 5) สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา

การคุ้มครองผู้บริโภค(Consumer Protection) หมายความว่า การป้องกัน ปกป้อง ระวัง ดูแล พิทักษ์รักษา ให้การรักษา กันไว้ไม่ให้ ผู้ที่ซื้อของมาใช้ ผู้กิน ผู้เสพ ผู้ใช้สอย ผู้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์เกิดภัยอันตราย บาดเจ็บ หรือเกิดความเสียหาย

การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข หมายความว่า การป้องกัน ปกป้อง ระวัง ดูแล พิทักษ์รักษา ให้การรักษา กันไว้ไม่ให้ ผู้ที่ซื้อของมาใช้ ผู้กิน ผู้เสพ ผู้ใช้สอย ผู้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ไม่ให้เกิดภัยอันตราย บาดเจ็บ หรือเกิดความเสียหาย ในด้านสุขภาพ อนามัยร่างกายและจิตใจของประชาชนทั่วไป เป็นการคุ้มครองในการใช้บริการสาธารณสุข ซึ่งได้แก่ บริการในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพ (ประนอม วิไลรัตน์, 2547, หน้า 118-123)

4. หลักการในการจัดการกับระบบการบำบัดน้ำเสียในสถานพยาบาล

การจัดการสิ่งแวดล้อม (อุคมศักดิ์ สิทธิพงษ์, 2547, หน้า153)

การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินการอย่างเป็นระบบในการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์โดยไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อที่จะได้มีทรัพยากรไว้ใช้ตลอดไป สำหรับสถานพยาบาลนั้น ดังที่ทราบแล้วว่าเป็นกิจกรรมหนึ่ง

ที่ก่อให้เกิดน้ำเสีย ยิ่งกว่านั้นสถานพยาบาลยังเป็นสถานที่ให้บริการรักษาผู้เจ็บป่วย สถานพยาบาล จึงเป็นแหล่งรวมเชื้อโรคนานาชนิด ของเสียที่เกิดจากการให้บริการรักษาผู้เจ็บป่วย ทั้งในรูปของของแข็งของเหลวและมูลฝอย (Liquid And Solid Wastes) จึงอาจมีเชื้อโรคและสิ่งสกปรกปนเปื้อนกับน้ำที่ใช้ชะล้างทำความสะอาดร่างกายและสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆอีกทั้งของเสียเหล่านี้ยังสามารถแพร่กระจายออกนอกสถานพยาบาลได้อีกด้วย ในเรื่องปัญหาน้ำเสียจากสถานพยาบาลนั้น แม้จะมีการปนเปื้อนของเชื้อโรคอยู่เช่นกัน แต่น้ำเสียในสถานพยาบาลเมื่อผ่านจากตัวบุคคล จะผ่านท่อฝังดินที่ลับตาผู้คน แล้วไหลลงสู่ท่อน้ำ และ ระบายออกสู่สิ่งแวดล้อมหรือชุมชน จึงทำให้ไม่มีใครได้พบเห็นภาพน้ำเสียที่ไหลนองพื้นหรือได้ กลิ่นเหม็นของน้ำเสียเหล่านั้น ปัญหาน้ำเสียจากสถานพยาบาล จึงดูเหมือนว่าไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือผู้คนที่อยู่ในละแวกนั้น กอปรกับน้ำเสียจากสถานพยาบาลถ้าไม่กำจัดในวันนี้ ก็ไม่ได้ส่งผลให้เกิดโรคหรือมีผู้คนเสียชีวิตให้เห็นในทันทีทันใด ตรงกันข้าม ถ้าคนไข้มาในสถานพยาบาลแล้วแพทย์ไม่ทำการรักษาทันทีทันใด คนไข้อาจเสียชีวิตลงได้ งานให้บริการการรักษาโรคในสถานพยาบาล จึงถูกให้ความสำคัญมากกว่าการป้องกันมิให้เกิดโรคในชุมชน

จากข้อความข้างต้น จึงทำให้พบว่าสถานพยาบาลจึงมีการนำหลักการต่างๆมาใช้ในการจัดการบำบัดน้ำเสียในสถานพยาบาลเพื่อให้เกิดการบำบัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพ และปัญหาในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานพยาบาลเกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสียก็จะลดน้อยลง ซึ่งก็ทำให้ปัญหาน้ำเสียภายในสถานพยาบาลลดน้อยลงไปด้วย

การจัดการสิ่งแวดล้อมภายในสถานพยาบาล เป็นงานที่กระทำเพื่อควบคุมปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่างๆที่เป็นองค์ประกอบทางกายภาพทั้งหมดที่มนุษย์กระทำ ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบที่เป็นอันตรายต่อการพัฒนาทางด้านสุขภาพร่างกาย และการดำรงชีวิตอยู่รอดของมนุษย์ ฉะนั้นจึงต้องตระหนักถึงปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมในสถานพยาบาลที่มีผลต่อประชาชน ผู้รับบริการและบุคลากรผู้ให้บริการ ซึ่งควรประกอบด้วย

1) บริเวณภายนอกอาคาร

บริเวณภายนอกอาคาร หมายถึง พื้นที่ทั้งหมดที่อยู่รอบอาคารสถานพยาบาล และอยู่ในความรับผิดชอบของสถานพยาบาล สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปมีความสะดวกในการให้บริการ สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อยและปลอดภัย การป้องกันมลภาวะรบกวนจากภายในและภายนอกสถานพยาบาล ต้องมีการทำการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ต้องมีการดำเนินการตามมาตรการที่กำหนดในรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม

2) ภายในอาคาร

ภายในอาคาร หมายถึง สิ่งแวดล้อมภายในตัวอาคารสถานพยาบาล ซึ่งต้องคำนึงถึงองค์ประกอบดังต่อไปนี้

(1) มีเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการอบรมมาโดยละเอียด ทำความสะอาดพื้นเพดาน หลอดไฟ พัดลม แอร์ และอุปกรณ์ต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ มีผู้ที่ดูแลกำกับ การปฏิบัติงาน ของ พนักงาน

(2) การจัดแบ่งอาคารเป็นระเบียบ สะอาด สวยงาม มีป้ายประกาศข่าวไปสเตอร์ให้ ความรู้ ป้ายเตือนต่างๆชัดเจน ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 24

(3) การแบ่งสถานที่เพื่อกิจการอื่น แบ่งเป็นสัดส่วนเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ ผู้เข้ามาใช้บริการ แบ่งแยกบริเวณผู้ป่วยในกับบริเวณผู้ป่วยนอก

(4) สถานที่ที่เข้าข่ายควบคุมตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข จะต้องมี ใบอนุญาตหรือหนังสือรับรอง เช่น ร้านอาหาร Minim art

(5) การระบายอากาศ มีการระบายอากาศที่ดี มีช่องระบายอากาศตามที่กำหนดไว้

(6) เสียงและความสั่นสะเทือน ต้องมีการควบคุมแหล่งกำเนิดเสียง ความ สั่นสะเทือนต่างๆในโรงพยาบาล เช่น เครื่องสูบน้ำ โทรทัศน์ เพื่อไม่ให้รบกวนต่อ ผู้ป่วยและ บุคลากรในโรงพยาบาล ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน

(7) ห้องส้วมในที่นี้รวมถึงห้องอาบน้ำด้วย และนอกจากห้องส้วม สำหรับ ผู้ใช้บริการในแผนกผู้ป่วยในและผู้ป่วยนอกนั้นยังรวมถึงห้องส้วมสำหรับเจ้าหน้าที่ในห้องครัว และอาคารประกอบด้วย ต้องมีลักษณะที่ถูกสุขลักษณะ มีการแยกไว้เป็นส่วน คววจัดไว้ให้ เพียงพอตามมาตรฐาน มีการระบายอากาศที่ดี ไม่ส่งกลิ่นเหม็นรบกวน

(8) การควบคุมสัตว์ แมลงพาหะนำโรค สัตว์ แมลงพาหะนำโรคที่สำคัญใน ทางการอนามัยสิ่งแวดล้อม ได้แก่ หนู แมลงวัน แมลงสาป และยุง ส่วนสัตว์อื่นๆ ก็จำเป็นต้องมีการ ควบคุมในสถานพยาบาลเช่นกัน

(9) การจัดการมูลฝอย ในสถานพยาบาลอาจแบ่งได้เป็น 4 ประเภทด้วยกัน ได้แก่ มูลฝอยทั่วไป มูลฝอยอันตราย มูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยรีไซเคิล สถานพยาบาลต้องมีการจัดการกับมูล ฝอยต่างๆเหล่านี้ด้วยวิธีที่ถูกสุขลักษณะ

(10) การบำบัดน้ำเสีย โรงพยาบาลจะต้องปฏิบัติตามประกาศกระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อม ต้องจัดให้มีการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยออกสู่แหล่งน้ำภายนอก เป็นการ จัดการ สิ่งแวดล้อมในโรงพยาบาลเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อประชาชน

(11) การซักฟอก โรงซักฟอกต้องมีพื้นที่เพียงพอเป็นสัดส่วนในการทำ ความสะอาดเสื้อผ้า และวัสดุต้องสามารถทำลายเชื้อได้อย่างมีประสิทธิภาพ อุปกรณ์ใส่ เสื้อผ้านำส่งต้อง สะอาด และผ้าสกปรกต้องแยกจากกัน มีการระบายน้ำที่ดีไม่มีน้ำขัง

(12) ระบบแก๊สอุปกรณ์ความดัน อุปกรณ์หม้อน้ำได้รับการ ตรวจสอบดูแลเป็น ระยะเวลาจากผู้ควบคุมประจำที่มีคุณวุฒิ ผู้อบ ฆ่า เชื้อได้รับการตรวจไม่ให้มีรอยรั่ว และถึงแก๊ส เชื้อเพลิงต้องมีสถานที่เก็บเป็นสัดส่วนและปลอดภัย

(13) การดำเนินการด้านอาชีวอนามัย จัดให้มีการตรวจสอบสุขภาพผู้ปฏิบัติงานตาม ลักษณะงาน สํารวจและรายงานความเสี่ยงในการทำงานแยกตามลักษณะงาน รักษา ป้องกัน ฟื้นฟู ส่งเสริมสุขภาพเจ้าหน้าที่ในการทำงาน

(14) การป้องกันและระงับอัคคีภัย มีเครื่องตัดไฟอัตโนมัติและมีสัญญาณเตือนภัย หรือสัญญาณบอกเหตุฉุกเฉินอยู่ในที่สะดวกต่อการใช้ มีอุปกรณ์ดับเพลิงอยู่ในสภาพที่ดีมีเจ้าหน้าที่ รับผิดชอบด้านการใช้เครื่องดับเพลิงที่มีความรู้ความชำนาญ มีสถานที่สำหรับเก็บเวชภัณฑ์และ สารเคมี หรือวัตถุไวไฟเป็นสัดส่วน มีระบบสัญญาณแจ้งเหตุเพลิงไหม้และแสงสว่างไฟฟ้าฉุกเฉิน และต้องมีแผนป้องกันและระงับอัคคีภัย

(15) ระบบน้ำอุปโภคบริโภค น้ำอุปโภคบริโภค มาจากน้ำที่ผลิตขึ้นเอง หรือรับมา จากภายนอก เช่น น้ำประปา น้ำบาดาล เฉลี่ยการใช้ประมาณ 1000 ลิตรต่อเตียง จุดบริการน้ำดื่ม จะต้องมีการดูแลให้ถูกสุขลักษณะอยู่เสมอ และมีการตรวจสอบคุณภาพน้ำอย่าง น้อย ทุก 3 เดือน

(16) การสุขาภิบาลอาหาร การจัดบริการอาหารให้กับผู้ป่วยที่พักรักษาใน โรงพยาบาล ให้มีความสะอาด ปลอดภัย จะต้องมีการจัดและควบคุมสุขลักษณะของสถานที่ อาหาร ภาชนะอุปกรณ์ บุคลากร และมีการเฝ้าระวัง และควบคุมความสะอาดปลอดภัยของอาหาร ทั้งนี้ จะต้องมีการควบคุมดูแลทั้งการจัดบริการ โดยโรงพยาบาลเอง และการจัดบริการโดย บุคคลภายนอก โดยจะต้องมีสุขลักษณะที่ดีดังนี้ ในกรณีโรงพยาบาลให้สถานประกอบการภายนอก จัดบริการอาหารให้กับโรงพยาบาล ให้คณะกรรมการไปตรวจสอบให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ กำหนดและมีรายงานซึ่งตรวจสอบได้